

ÖSTERGÖTLANDS ORIENTERINGSFÖRBUND

PM för östgötsk kartproduktion 2017/18

PM syftar till att:

- vara en hjälpsande hand vid produktion av fritidskartor
- vara stöd för minnet
- informera kartansvarig om några uppgifter i sin förening

PM är upplagt enligt den ungefärliga gången i ett kartprojekt. Hoppas Du får användning av denna lilla lathund!

Sammanfattning, åtgärds- och checklista

Kunskapsbank

Detta "PM för östgötsk kartproduktion" med bilagor, boken "Mark och vilt", Naturvårdsverkets allmänna råd (se nedan) och "Orientering - på naturens och samhällets villkor" samt förstås eget sunt förnuft och kontakter. Information finns även på Svenska Orienteringsförbundets (SOFT) hemsida under rubriken "Arrangera/Kartfrågor".

Planera kartproduktionen

Planera på sikt, helst minst fem år framåt. Markägare OK? Ansökan om kommunala bidrag? Försök få kommunen att också ha en långsiktig plan för kartbidrag. Planera också in kartritare och ev. grundmaterialleverantör i långsiktsplanen.

Anbud/offert och kontrakt

Kartritare och ev. grundmaterialleverantör kontrakterade minst två år i förväg.

Registrering

Registrering - preliminär och slutlig - är en viktig, tidsbegränsad inmutning. Se i PM nedan. Skickas till distriktets kartansvarige för vidare befordran till Länsstyrelsens miljöenhet. Beslutet kan ta 2-3 månader! Observera livslängden på tillståndet!

Kvalitetssäkring och kartdeklaration

Se i PM nedan.

Redovisning

Fem exemplar av nya kartan sänds till ÖOF's kartansvarige. Kartorna registreras i ÖOF's kartregister genom dennes försorg.

Frågor

Till "din" kartritare eller kartansvarige Kent Åke Olsson, Östermalmsvägen 59C, 612 41 Finspång, tfn: 0122-164 05, mail: kent-ake.ohlsson@tele2.se

Långtidsplan

Kommunala bidrag

Eftersom vår kartproduktion är mycket beroende av de kommunala bidragen, gäller det att visa sig effektiv mot kommunen. En väl genomtänkt långtidsplan bildar ett bra utgångsläge gentemot kommunen.

Långtidsplanering, som ska grunda sig på planerade OL-aktiviteter (t.ex. tävlingar, ej minst DM och högre), ska samordnas med andra kartritande klubbar i kommunen. I den gemensamma kommunplaneringen ska man sträva efter att få en jämn kartproduktionstakt även om detta kan innebära att något kartprojekt får flyttas till en annan tidpunkt. Kan del av tänkt karta användas för verksamhet riktad mot handikappade, för turism m.m. bör detta framhävas i ansökan till kommunen.

En modell för planeringens genomförande är att klubbarna i en kommun bildar en gemensam kartkommitté. Den gemensamma kartplanen ska därefter presenteras i kommunen tillsammans med en ansökan om pengar. Cirka 1 mars brukar vara sista datum för kartbidragsansökan hos Din kommun. Kontrollera själv exakt datum!

Karritare

Begär offert om kartritning i mycket god tid, gärna två år före. Ett års framförhållning är ofta för sent för att få hög kvalitet.

Registrering (se även SOFT's hemsida under Arrangera/Kartfrågor/Att ta fram en karta)

Preliminär

Innan ett kartprojekt startas skall det aktuella området registreras hos distriktets kartansvarige. Registrering sker genom att skicka in en preliminär registrering. Registrering innebär att klubben får ensamrätt till området. Bifoga karta i skala 1:50 000 över aktuellt markområde! Den kartansvarige samråder med länsstyrelsen om lämplighet ur naturvårdssynpunkt och ger klartecken per telefon eller brev till klubben för ritning om inga naturvårdsintressen hindrar. Handläggningen vid länsstyrelsen tar 2-3 månader. Den preliminära registreringen gäller i fyra år.

Slutlig

Efter att samråd om marker har genomförts skickas en slutlig registrering in till distriktets kartansvarige. Först när samråd om marker är klart får kartarbete påbörjas.

I boken "Mark och vilt" som finns på SOFT's förlag samt i Naturvårdsverkets allmänna råd 96:4 "Orientering och andra friluftsanslag" finns allt man behöver veta kring samrådsfrågor. 1998 kom "Orientering – på naturens och samhällets villkor". SOFT säger att den är "ett måste" för alla aktiva orienterare. Klubbarna rekommenderas ha cirkelstudier av den (3 x 1 timme under 3 veckor). Skaffa dessa skrifter och ha som stöd i Ert samrådsförfarande.

Slutlig registrering gäller i fyra år och under denna tid skall kartan färdigställas. Efter fyra år skall området åter registreras om klubben av någon anledning inte slutfört arbetet men ämnar göra detta!

När en karta är färdig (tryckt) förlängs tiden för registrering automatiskt med fem år. Därefter måste ny registrering ske. Om ej kan annan klubb registrera området.

Observera att om t.ex. revidering sker efter tre år förlängs tiden med ny femårsperiod från revideringstillfället.

Grundmaterial

Basen för våra grundmaterial är de laserskanningar som utförs av Lantmäteriet och från vilkas rådata man kan få fram diverse användbar information. Denna info får sedan t.ex. kompletteras med planbilsinformation från Lantmäteriets ortofoton eller andra källor. Det görs också en del skanningar på privat (skogsägare o.dyl.) eller kommunalt initiativ. Laserdata (rådata) över flygna områden kan beställas hos Lantmäteriet och med dessa kan man i senare versioner av OCAD generera kurvbild och skuggbild. Beställningsblankett för laserdata finns på SOFT:s hemsida under "Arrangera/Kartfågor/Att ta fram en karta".

Det finns också möjlighet att vända sig till tidigare stereoooperatörer, som kan leverera ett komplett underlag bestående av laserkurvor kombinerade med diverse planbilsinformation.

Anbud/Kontrakt *(blankett finns på SOFT's hemsida)*

SOFT har tagit fram en lämplig blankett för kontraktsskrivning med karritare/företag.

Kvalitetssäkring/Kontroll

Kartframställningen inom klubbarna i Östergötland handhas till större delen av yrkeskarritare och klubbritare med stor erfarenhet, varför vi hittills har valt att inte ha någon obligatorisk terrängkontroll.

I fortsättningen kommer dock kvalitetssäkring/kartkontroll i enlighet med SOFT:s rekommendationer att utföras på alla kartor för nivå 1-2 arrangemang. Kartan för nivå 1 arrangemang skall dessutom granskas av en av SOFT utsedd kontrollant, medan kartan för nivå 2 arrangemang granskas av en av distriktet utsedd kontrollant. Kartan för nivå 1 arrangemang skall vidare genomgå en teknisk kontroll av SOFT's kartgrupp. Kartansvarig behöver ha tillgång till kartan (eller del av den) snarast efter man fått SOFT's godkännande för ett nivå 1arrangemang.

Kontrollen av övriga kartor för arrangemang på nivå 3-4 är i första hand en kontroll av att kartorna uppfyller de "rittekniska" krav som finns definierade i kartnormen. Den kartansvarige vill dock ha möjlighet att gå in och "stickprovskontrollera" även dessa kartor, speciellt de som framställts av för honom okända klubbritare eller yrkesritare. Kartfilen skall därför tillställas distriktets kartansvarige i god tid före kartans tryckning (min. 6 månader) så att han (eller av arrangemangskommittén utsedd kontrollant) har möjlighet att besöka området och att klubben har möjlighet att korrigera ev. felaktigheter.

Distriktets löpnummer ges ut av kartansvarige. Detta lämnas enbart ut till kartor som registrerats och framställts enligt kartnormen. Kartansvarige meddelar för vilken nivå godkännandet gäller. Godkännandelogga kan hämtas på ÖOF's hemsida (nivå 2-4).

Tryckning

Georeferering

Kartdatabasen bör vid framtagningen orienteras mot geografiska norr. Däremot säger nya kartnormen ISOM 2017 att meridianerna (eg. magnetiska nordlinjerna) skall vara parallella med tävlingskartans kanter. Detta innebär att kartan måste vridas motsols ett antal grader. Vinkelskillnaden mellan magnetiska och geografiska norr är en konsekvens dels av att magnetiska norr inte ligger på samma ställe som geografiska d:o (men framför allt på grund av jordmagnetismen), dels av den s.k. meridiankonvergensen. Missvisningen har ökat de senaste åren (ökningen ligger på mellan 0.1 och 0.2 grad per år) så att den i Östergötland i kombination med meridiankonvergensen nu (2017) uppgår till ca 4.5 grader. Distriktets kartansvarige kan vara behjälplig med info om tillvägagångssätt.

Kartfakta

Vid tryckningen är det också viktigt med en kartdeklaration på kartan. Det är av flera anledningar som det är av intresse att vi "varudeklarerar" vår idrottsplats. Deklarationen som trycks bör innehålla följande:

Upphovsrätt		Förening
Grundmaterial		
Fältarbete	*)	År och namn/företag
Digitalisering		År och namn/företag
Revidering		År och namn/företag
Program		Program och version
Kvalitetssäkring		Namn (vid fältkontroll)
Godkänd		Reg.nr, distrikt, månad och år
Tryck/Utskrift		Företag
Kartförsäljning		Namn och tel.nr

*) = Om flera har utfört fältarbetet skall det framgå vilken del av kartan som respektive person har ritat.

En annan mycket viktig information på kartan är de lokala tecken som finns på kartbilden. Dessutom också de eventuella avsteg från normen som gjorts.

Tryck i skala 1:10 000 och 1:7500

Tryck i dessa båda skalor är OK under förutsättning att det är en uppförstorad 15 000-del som trycks, en så kallad "gubbförstoring". Det är inte tillåtet att trycka i 10 000-del och använda det tunnare ritmaner som våra 15 000-dels kartor har.

Sprintkartor

Tävlingsformen Sprint har sin egen norm (f.n. ISSOM 2007) som dock kommer att ersättas inom kort. Den nya normen fastlägger sannolikt grundskalan till 1:4000 enbart.

Observera

Kartnormen skall alltid följas vid rekognosering! Kartan skall vara läsbar i tryckskala 1:15 000!

Särtryck

Offsettryckt särtryck ska ha eget namn och godkännandenummer och betraktas som en egen karta. Digitalt särtryck bör ha eget namn, men kan här hänvisa till den större kartans namn och godkännandenummer.

Nytryck

Vid nytryck utan någon som helst förändring av kartbilden används det gamla godkännandenumret, men tryckår ändras. Vid en mindre revidering, t.ex. en anpassning till en förändring i kartnormen eller en ren planbildsuppdatering av äldre karta kan det äldre godkännandenumret användas, kompletterat med "b". Kontakta dock alltid distriktets kartansvarige i alla nyproduktionsärenden.

Tryckmetod

Det klassiska flerfärgsoffsettrycket håller på att ersättas av nyare metoder såsom digitalt tryck, men även av en annan offsettryckvariant. Detta är naturligtvis en positiv utveckling, men kan också vara en källa till felaktigheter.

Utvecklingen av digitaltrycket har nått så långt att läsbarheten hos en karta i skala 1:10 000 är helt acceptabel, medan en karta i 1:15 000 inte alltid uppfyller kraven. Med fortsatt utveckling borde vi snart kunna digitaltrycka kartor även i denna skala.

På offsettrycksidan har fyrfärgstekniken, d.v.s. användande av standardfärger (CMYK), utvecklats genom introduktionen av en variant där den bruna färgen trycks separat s.k. CMYK-B. Detta ger en helt acceptabel produkt oavsett skala.

Nackdelen med de nya teknikerna är att de kräver kunskap hos användarna för att inte färger och symbolstorlekar skall avvika från normens d:o. Vi har tyvärr sett ett flertal exempel på detta den senaste tiden och därför utökas kartkontrollen fr.o.m. nu till att omfatta även tryckmetod. Förutom att distriktets kartansvarige skall ha en kartfil i god tid skall han nu också ha information om tryckmetod och om var kartan kommer att tryckas. Uppgift på vilka leverantörer av laserutskrift som är certifierade återfinns på SOFT:s hemsida. Det varnas på det bestämdaste för användning av "hemmaskrivare" på av SOFT sanktionerade tävlingar!

Arkivering

Fem exemplar av varje producerad karta (även särtryck, skolkartor och reviderade kartor etc.) skall skickas till ÖOF's kartansvarige. Svart/vita skolgårdskartor är undantagna.

Sedan 2000 dataregistreras faktauppgifter om alla östgötska kartor från 1947 och framåt. På ÖOF's hemsida (www.orientering.se/ostergotland) finns uppgifter om samtliga dessa kartor.

Viktiga tävlingar

Vid DM-tävlingar och tävlingar med elitklass ställs extra krav på kartans aktualitet främst av två orsaker:

1. De ger rankingpoäng och slumpmomentet måste bort.

2. Till Nivå 2-tävling (elitklasser) kommer vanligtvis fler deltagare från andra distrikt och det är då viktigt att uppvisa bra kartor, som i sin tur genererar fler gäster från dessa distrikt.

Kartan bör vid dessa tävlingar vara helt färsk. Vid DM (långdistans) bör inte området ha använts de senaste 8 - 10 åren.

Tävlingsinbjudningar

I inbjudan ska finnas med information om aktuell tävlingskarta. Denna information bör minst innehålla:

- Vem som utfört fältarbetet
- Vilket år fältarbetet är utfört eller då sista påverkan/revidering av kartan gjordes
- Tryckår, skala och ekvidistans
- Tryckmetod
- När kartan använts för större tävling

Tävlings-PM

I PM bör utöver vad som nämnts i inbjudan även följande uppgifter finnas med:

- Lokala tecken
- Eventuella avsteg från normen eller annan kutym

Kartarbete i Östergötlands OF

Kartansvarig ingår numera i Arrangemangskommittén (tidigare Tekniska Kommittén).

Förutom de tidigare nämnda arbetsuppgifterna skall den kartansvarige sammanställa uppgifter om årets kartproduktion. Vidare skall han föra register och förvara utkomna kartor samt föra statistik över klubbarnas kartproduktion.

Övrigt

Förutom detta PM så finns det åtta publikationer som bör finnas hos alla kartproducerande klubbar i Östergötland. Se SOFT-förlagets katalog beträffande priser m.m

1. "Kartritarboken" med all upptänkbar information om kartritning och tryckning.
2. Boken "Mark och Vilt" finns på SOFT-förlaget. Ombärlig vid mark/vilt/kartritningsfrågor.
3. De internationella kartnormerna ISOM 2017 och ISSOM 2007. Svenska versioner finns att hämta på SOFT's hemsida. De engelska versionerna finns också tillgängliga på Internet via IOF's hemsida (<http://lazarus.elte.hu/mc>).
4. Boken "Orientering - på naturens och samhällets villkor" (SOFT-förlaget).
5. "Nyhetsbrev Kart" ges ut ett antal gånger per år av SOFT och kan hämtas på SOFT's hemsida.
6. Senaste tävlingsreglerna med tillhörande tävlingsanvisningar.
7. Naturvårdverkets Allmänna Råd 96:4 "Orientering och andra friluftssarrangemang"
8. "Allemansrätten - vad säger lagen", utges av Naturvårdsverket.

Dessutom vill vi gärna göra reklam för SOFT's hemsida på Internet: www.orientering.se och även BL-Idrottsservice's d:o www.bl-idrottsservice.se som innehåller mycket matnyttigt.

Kent Åke Olsson

Kartansvarig i Östergötlands Orienteringsförbund